

ОДЕЉЕЊЕ СПЕЦИЈАЛНЕ ПОЛИЦИЈЕ У. Г. Б.

5

Презиме и име: Л Е В И Д-р К У Р Т

Надимак: _____ Илегална имена: _____

Занимање: л е к а р Датум рођења: 13 јануара 1912 године

Место рођења: З е м у н срез (за странца држава) _____

Држављанство: Ј у г о с л о в е н Народност: Јеврејин

Вера: мојсијева Завичајна општина: _____

Име оца: Сигмунд мајке: Гизела рођена: Рајс

Брачно стање: ожењен Име и рођено презиме супруге-а _____

Број деце: нема и њихова имена _____

Стручна и школска спрема: свршени медицински Факултет

Које језике говори и пише: _____

Јели и како регулисао војну обавезу (чин): _____

Место сталног становања, улица и број: _____

Подаци: ухапшен у Ужицу као високи комунистички функционер.

Лица у вези: Јерковић Душан, Вишић Душан, Топаловић Миленко и други.

Предмети: истрага-саслушања.

и 45 УГБ СПЦ-46/12-3 и 286/11

ИСТОРИЈСКИ
АРХИВ
БЕОГРАДА

ОДЕЉЕЊЕ СРЕДЊИХ ПОДИМЊЕ А. Т. В.
ЗАШТО ЈЕ УВЕДЕН

1. Као најистакнутији функционер комуниста за време комунистичког терора у Ужину. Приликом чишћења Ужице и околине, ухваћен од стране српског добровољачког одреда.

Презиме и име: _____

Надimak: _____

Датум рођења: _____

Место рођења: _____

Држављанство: _____

Број деце: _____

Страна и његова страна: _____

Место становања, улица и број: _____

Познати: _____

Предмет: _____

ИСТОРИЈСКИ
АРХИВ
БЕОГРАДА

Рађен 10. децембра 1941. године у канцеларији изасланика министарства унутрашњих послова у Ужицу.

Присутни: Митровић Драгомир, виши пристав Министарства унутрашњих послова, као изасланик, Мирко В. Удовчић, жандармеријски водник као записничар и др. Курт Леви, лекар из Београда као окривљени.

На постављена питања Др. Леви изјављује:

Рођен сам 13. I 1912. године у Земуну, од оца Сигмунда, трговца и мајке Гизеле, рођене Рајс. Основну школу и гимназију свршио сам у Земуну. По свршеној гимназији уписао сам се на медицински факултет београдског Универзитета, где сам и докторирао 1935. године. На универзитету нисам припадао никаквој партиској организацији било легалној нити илегалној, а нити пак икаквом удружењу. После свршених студија стажирао сам годину дана у Београду и Земуну, затим сам два месеца радио у душевној болници у Београду, а после тога прешао сам на Нервну клинику и ту сам завршио специјалност за нервне болести. На раду у нервној клиници београдског универзитета остао сам све до мога отпуштања из службе по налогу немачких власти јер сам јеврејин. У овом рату учествовао сам као добровољац у 22 допунском пуку као лекар 1. батаљона, јер војни обвезник нисам због слабог вида. Био сам заробљен у Гор. Милановцу и спроведен у Крагујевац где сам провео 2 дана у заробљеничком логору, па сам пуштен на слободу и отишао својој кући у Београд. Као што сам навео радио сам на Клиници све до мога отпуштања а поред тога радио сам и приватно док је било дозвољено јеврејима лекарима да раде. После тога радио сам извесно време у такозваном јеврејском санитету у Кнегиње Јубице улици.

Непосредно после првог стрељања јевреја у Београду (100 јевреја) решио сам се да избегнем из Београда заједно са својом супругом Маријом, рођеном Бабић, родом из Лике, сестром нудићом, која је такође била отпуштена из општинске службе пошто је удата за јевреја.

Из Београда сам избегао са лажном избегличком легитимацијом, коју сам добио на име Милана Бобића, приватног чиновника из Госпића, а на овај начин: брат моје жене, Буро Бобић, бивши подофицир Југословенске војске, са једним својим пријатељем посведочили су у Комесаријату за избеглице да сам ја Милан Бобић, приватни чиновник из Госпића, па сам тако дошао до ове легитимације.

У Београду смо купили карте до Ужица, али смо продужили пут до Кремана не скидајући се у Ужицу. Путовали смо заједно са братом моје жене Миланом Бобићем, активним поручником.

Из Кремана смо пошли сви троје према Златибору и задржали се у Тарабићима. Ту нас је Милан Бобић оставио и вратио се у Београд. Ми смо продужили према колибама Тарабића на Златибору и задржали се у колибама Јубомира Тарабића по јрици недељу дана. Намера ми је била да ухватим везу било са четницима било са партизанима и у ту сврху распитивао сам сеж код сељака о кретању наоружаних људи. Једног дана Веселин Тарабић ми је раекнао да у близини има неких наоружаних чета не занјући ма шта детаљније да ми о томе каже. После тога три до четири наоружана лица дошла су у ово насеље јер су чули да ту има страних лица па им је то било сумњиво. Пошто сам им објаснио ко сам и шта сам они су ми рекли да припадају Рачанској партизанској чети и да воде народно-ослободилачку борбу, без специјалног партиског опредељења. Они су ме позвали ја сам пристао и заједно са њима отишао у логор чете који се је тада налазио у Соколини на Тари. Тада је у чети било свега 10-15 људи. Командир чете био је Душан Јерковић, а политички комесар Душан Вишић, студент права из Ужица, син економа болнице. Знам да су следећа лица била у чети: неки Марић, занатлија из Бајине Баште, Мијо Нинчић, опанчар из Бајине Баште, Миленко Топаловић, шнајдер из Бајине Баште, Рајко Талић, гостионичар из Бајине Баште, Цветко Јелисавчић, занатлија из Бајине Баште, Милован Манџић, ђак Учитељске школе из Заовина, Југовић Миленко, ђак Учитељске школе из једног села око Бајине Баште. У Рачанској чети остао сам све до мога доласка са њом у Ужице.

Од важних догађаја навешћу следеће:

Убијен је срески начелник у Бајиној Башти Константиновић Константин, који је пресудом окружног штаба, који се је цело време пре уласка налазио негде у близини Ужица, а на предлог штаба чете осуђен је на смрт стрељањем. Предлог за његово стерњање отишао је зато што је он наводно мучио и кривио сиромашни свет и ситицао се својим антикомунистичком активношћу. За извршење овог задатка изабрани су три друга, који су се добровољно јавили и то: Рајко Талић, шабан Бешлић, из Бајине Баште и Мијо Нинчић. Они су свој задатак извршили једне ноћи убивши га из револвера када је срески начелник излазио из кафане.

Други важни догађај био је напад на Бајину Башту који је извршен по плану и претходном наређењу окружног штаба. Јерковић је тада већ био

отишао из Рачанске чете за Команданта окружне команде у Ужицу. Напад су извршиле Рачанска чета (70) лица, Уличка чета (100) лица и један део црногорске чете (20 лица од укупно 40 лица). У Бајиној Башти покушали смо да преговарамо са четницима војводе Дринског преко Вишића и Спасена Јовановића, новим командиром чете, али су четници одбили и оставили да се ми боримо са Немцима, који су били смештени у старој болници. У овом нападу изгубили смо друга Милована Мандића, ученика Учитељске школе у Ужицу (члан Скоја) и Стеву Јоксимовића радника В.Т.З. у Крагујевцу, родом из Рогачице, који је такође био партизан, колико се сећам, а тешко је рањен Јован Барух, стари партијац и политички радник на терену у Србији из Београда, брат сликара Боре Баруха, који је касније од ране умро. Барух је неколико месеци пре почетка партизанске акције радио са Вишићем у овом крају и он је био покретач Црногорске чете у којој је био заменик пол.ком. У овој борби пред зору смо нас неколицина пали у руке четника а међу њима и Вишић, Јерковић и др., који су нас разоружали, истукли па после пустили са оружјем да идемо даље. Повукли смо се у логор партизански код Добротинске Вишесаве. После 2-3 дана ушли смо у Бајину Башту са Уличком четом без отпора јер су четници и Немци били напустили Бај. Башту.

По уласку у Бајину Башту одмах смо организовали власт:

1. Командант места постао је Рајак Павићевић, учитељ из Бајине Баште.
2. Народно-ослободилачки одбор образован је као нека врста замене општине по својим функцијама. На чело овог одбора постављен је Љубиша Тришић, трговац из Бајине Баште.
3. Градска милиција образована је у коју су ушли омладинци и која је стајала под командом Рајка Павићевића.

Неколико дана касније кренули смо за Рачу, а одатле за Чајетину по ранијем налогу окружног штаба, коју смо имали да ослободимо заједно са Златиборском четом.

Као трећи важнији догађај наводим напад на Чајетину који је текао овако:

Учествовале су Рачанска, Уличка, Златиборска и један део Црногорске укупно око 300 партизана. Пошто нису успели преговори са четницима Боже Јаворског у којима је посредовала другарица Кремић Вера, супруга учитеља у Чајетини који се налази у ропству, нису успели, то смо јуришем освојили Чајетину, разоружали четнике и жандарме и пустили их да оду, док је срески начелник побегао.

Четврти важнији догађај из живота Рачанске чете био је напад на Ужице који се одиграо овако:

Имали смо раније наређење окружног штаба да се Ужице блокира. У ту сврху ми смо из Чајетине дошли на Беле воде и ту се задржали неколико сати. Биле су ове чете: Прва уличка (150 људи), Друга уличка (100 људи), Рачанска (150 људи), око 40 партизана из Златиборске чете и један део Црногорске (20-30 људи). Са друге стране биле су Аријска (150-200 људи) и Моравичка (150-200 људи). Поведени су преговори са четницима Боже Јаворског и Бекића, па је Бекић пристао на предају и повукао се одмах у Босну, док Божа Јаворски није пристао али је са својим људима ипак побегао на Јавор. У Ужице смо ушли без борбе.

Одмах по уласку у Ужице организовали смо своју власт:

1. Командант места постао је Душан Јерковић, али је истовремено остао и даље окружни командант.
2. Градска милиција образована је одмах са командиром Живорадом Живановићем, кафиџијом у Ужицу.
3. Формирани су одмах градски партизански одреди ради одбране Ужица а који су потпадали под Команданта места.
4. Народно-ослободилачки одбор одмах је формиран на челу са Мишом Ковачевићем, студентом права из Ужица.
5. Санитетска служба одмах је почела да функционише на које сам ја стајао.

ВРХОВНИ ШТАБ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Своја прва сазнања о томе да постоји врховна Команда или врховни штаб добио сам одмах по уласку у рачанску чету преко Душана Јерковића или Душка Вишића. Још тада ми је речено да је на челу овог штаба искусни борац из Шпаније који у садашњој борби много користи своја ранија искуства и да му је псеудоним "ТИТО".

Нешто више о врховном штабу сазнао сам преко Миленка Пушића, полит. кома. Уличког округа, који је једном приликом вршио инспекцију у рачанској чети који је том приликом рекао да карактер прикупљања људства несмије бити на партизанској бази, већ чисто на национално-ослободилачкој, а да је подле дужност полит. кома. да чета да прикупљене људе што више политички просвећују.

Из разговора са Кушићем закључио сам да у врховном штабу има више лица који су као нека врста помоћни функционера у политичкој и војној организацији партизанског покрета другу "Тито".

Доста пре уласка партизана у Ужице одражана је у близини овог места конференција ради избора окружног Команданта. Ово је била конференција командира чета Ужичког округа. На овој конференцији сам сазнао да су другови из врховног штаба већ много раније били одређени за положаје које су сад заузимали у врховном штабу, док су се другови за положаје у окружном штабу, као и четничком регрутовали од ок. Уверен сам да су другови "Тито", Марко и Животић - "Прни" били раније одређени за положаје у врховном штабу јер сам касније видео да су њихови односи резултат ранијег познавања и дуготрајне сарадње. Напомињем да је на овој конференцији командира чета којој су присуствовали командир Ужичке чете ~~Вукотић~~ ~~Секулић~~ ~~Слободан~~, активни поручник, командир Златиборске чете Војко Петровић, обућар из Ужица, командир рачанске чете Душан Јерковић, учитељ, док за командира Аријске чете Чоловић Стевана, сељака из Арија и Моравичке чете чије име не знам нисам сигуран да су присуствовали. Сем тога знам да командир Црногорске чете Јордан Букановић геометар из Косјерића није присуствовао конференцији. На овој конференцији је једногласно изабрана за окружног Команданта Душан Јерковић, учитељ родом из Славоније а чије је место службовања било негде у Босни. Том приликом за командира рачанске чете изабран је - одређен је Спасен Јовановић, студент права из Бајине Баште,

Организациону страну целокупног рада имао је у својим рукама друг "Тито" како идејно тако и практично спровођење.

На челу врховне команде налазио се друг "Тито", који је био наредбодавац готово за сва важнија питања а наређења је доносио на основу реферата надлежног одељења којих је било:

1. Војно-техничко одељење,
2. Економско финансијско одељење,
3. Судско одељење,
4. Санитетско одељење,
5. Пропагандно одељење,
6. Народно-ослободилачки одбор са Србију као аутономно тело.

Реферати су подношени најчешће усмено другу "Тито".

Организацијску страну, као што сам навео имао је друг "Тито", можда у сарадњи са другом "Прни" док је практично спровођење било препуштено самим одељењима.

I. ВОЈНО-ТЕХНИЧКО ОДЕЉЕЊЕ:

Послове овог одељења у главном је водио друг "Тито", а поред њега важну улогу имао је и један активни капетан 2. класе, о коме ћу доле дати детаљнији опис. Сем њега и друг "Марко" је радио по пословима овог одељења, а нарочито по питању расподеле оружја и муниције.

Надлежност овог одељења била је следећа: распоређивање трупа, подела муниције и оружја, ред повлачења и замена трупа на терену контрола заседа нарочито око Ужица и мобилизацијски послови.

Своја наређења по свим пословима врховна Команда издавала је обично окружним штабовима, али ако се је чета налазила на терену врховна Команда је и директно општила са четом. Тако је исто било и са примањем извештаја.

1. Распоређивање трупа.

Распоред трупа вршио је лично друг "Тито" и све извештаје по овом предмету примао је телефоном или преко кумира лично "Тито". Принцип је био да се ни једна чета не остави сувише дуго на једном месту - положају већ се гледало да свака чета добије потребан одмор и да се њихово здравље дезинфикује.

Ради сазнавања бројне јачине непријатеља и правца његовог кретања и свега осталог у вези са војском партизански одреди служили су се патролама две врсте:

Нарушаним патролама од 3-4 човека - нарочито поверљиви из чете које је бирао сам командир чете и

Патролама у сељачком одељу без оружја или са скривеним оружјем. Ове патроле су залазиле прилично дубоко у позадину непријатеља.

Сем ових патрола друг "Тито" је најмање једанпут недељно слао курира за Београд а обично и чешће. Ово знам отуда што је од свих својих сарадника дотичне службе тражио податке о потребама који се могу задовољити набавкама у Београду. Касније да ово не би пало у очи морали су његови сарадници да подносе повремено списак потреба у већим размерама за набавке из Београда. Знао да је слао неког Хаузера Оскара или Ота, аустријско јеврејина избеглицу, који се међутим није вратио из Београда. Друг "Тито" је слао овога на преглед поверљиви, па ми је Хаузер том приликом рекао је дошао из Босне.

Хаузеров лични опис је следећи: омањи, здепаст, дежмекаст, семиски тип косе црне - гргуљаве, чело доста ниско, обрве доста густе црне, нос дебео и правилан, уста пуна, лице округло кожа тавна, стар 32-33 год. има велики ожиљак од исечених ребара. Говори слабо српски. Мислим да су курири главног штаба долазили до Умке и ту добијали податке за даљи одлазак, а до Умке је вероватно довожен и материјал, који је после слат у Ужице.

Знам да је и Слободан Пенезић, иследник при окружној Команди иначе студент агрономије из Ужица слао једног човека као курира за Београд али га ја не познајем.

Сем ових курира коришћени су и случајни одласци лица изван наших редова за набавку потребних ствари из Београда. Тако сам ја преко Миле Живковић Економа санаторијума на Тари поручио већу количину серума против дезинтерије, тетануса и вакцине противу тифуса и гасне флегмоне али ми она није ништа донела. Знам да ми је говорила пре одласка у Београд да је Централни Хигијенски завод спреман да нам учини ову услугу. Знам и то да је три пута одлазила у Београд али ја никад ништа нисам добио. Причала ми је да је једном у централно Хигијенском заводу набавила серум против дезинтерије и против гасне гангрене и фацију противу тифуса али да је све уснут бацила (оставила у некој крчми) чини ми се у Лигу јер је била упала у накрсни пушчану ватру.

Знам и то да је Слободан Пенезић слао једно лице као курира које је и иначе одлазило и у Београд ради Продаје пршуте и то пре 3-4 недеље. Знам позитивно да су многа приватна лица која су одлазила у Београд свршавала послове за партизане али их ја не познајем. За Босну су курири ишли бар два пута недељно али их ја не познајем.

2) Подела оружја и муниције.

По заузимању Ужица одмах је стављена у погон фабрика оружја. Особље је брзо увећано, а инжињер Саватић задржан на раду као техничко лице. За комесара фабрике одређен је Спасан Јовановић дотадањи командир рачанске чете, за политичког комесара специјално за раднике одређен је Буде Живковић (стран партијац), родом из Београда квалификовани радник који је раније био у затвору. Постављени су и надзорни органи који су имали за дужност да се брину о безбедности фабрике да паже да се не прими свако лице у фабрику и да се контролишу радници при уласку и изласку. Ту су дужност вршили Миле Вујовић учитељ, родом из Босне и Сретен Пенезић радник из Ужица брат Слободана Пенезића. - Инжињер Саватић је био мобилисан присилно па се сећам да ми је Спасан говорио да је Саватићу потребан надзор због његовог политичког убеђења.

Знам да су залихе материјала за израду оружја и муниције нађене у фабрици, али о количини и употребљивости овог материјала најбоље податке може пружити инжињер Саватић.

У фабрици је израђивано: пушчана муниција, револверска муниција, бомбе, пушке и оправљано све оружје. Постоја за митраљезе израђивала је ужичка ложоница, где су се прерађивали из фургона и вагона за рањенике.

Радници су радили у три смене.

Исп четка неколико дана расподелу оружја вршила је окружна Команда и за чете изван своје територије и то Душан Јерковић и Дабовић црногорац, који је играо значајну улогу у окружној команди. Он се мешао у све послове а вршио је дужност и окружног благајника између осталог. Ма да је Кушић окружни полит. ком. студент права из Ужица располагао новцем. Првенствено су снабдеване чете у Ужицу а ван Ужица оружје и муниција није слата. Снабдевање је вршено на основу требовања четног комадира.

Кад је врховна команда узела расподелу оружја и муницију у своје руке Дабовић је и овде имао неку улогу (при пријему требовања) а док су главну улогу имали друг Марк и друг Животић "ЦРНИ". Наведени су одлучивали о томе коме ће се издати оружје, а по некад је о томе одлучивао и сам "ТИТО". Оружје је слато камионима и сељачким колима највише у Босну, према Чацку, Пожези, Гор. Милановцу итд. Нарочито много муниције послато је у Босну другу "ЧИЧИ" а између осталог и артиљеријска муниција.

3.) Контрола заседа.

Ову дужност вршио је онај капета II класе о коме смо већ говорили. Он је и постављао заседе.

4.) Мобилизацијски послови.

Мобилизацију је наређивала само врховна команда преко окружне Команде а само извршене мобилизације изводиле су чете у своје срезе. Окружна команда је одлучивала о реду којим ће чете кренути у срезове и када ће почети и извршити мобилизацију.

Мобилизација је вршена тако што су мобилисани добијали објектне картице које су имале следећи изглед:

је те објаве потписивао Душан Јерковић. Мобилизација је вршена од 18 до 30 година. Оружје није ношено у срезове ради предаје мобилисанима, већ је само извесни број о мобилисаних одабиран и одвођен је чешће у Ужице где им је раздељено оружје. Напомињем да су Ариљска и Моравичка Чета биле спровеле мобилизацију пре заузимања Ужица.

Са мобилизацијом људство је бројно почело па су стварани срески батаљони. Тако су постојали ови батаљони: ариљски, састављен од шест чета, ужицки састављен од шест чета, рачански састављен од 4-5 чета, драгачевски, посавски и шумадијски чије бројно стање чета не знам. Сваки батаљон је имао свога команданта, заменик команданта полит.ком. и заменика полит. команданта.

РАЧАНСКИ БАТАЉОН образован је кратко време пре катастрофе. За команданта батаљона одређен је Спасан Јовановић, дотадањи комесар у фабрици оружја на коме положају га није нико заменио. Не знам ко му је био заменик у батаљону, а полит.ком. батаљона мислим да је био Душан Вишић. Из рачанског батаљона знам све политичке комесаре чета: Драгана Павловића студента из бајине Ваште или Ужица, Миленка Топаловића студента из бајине Ваште. Од командира чета овога батаљона знам ове: Рајка Радића, гостионичара из Вајине Ваште, Тасу Н. учитеља који је касније због прљаве афере са једном болничарком истеран из партизанских редова а касније стрељан од стране четника. Рачански батаљон био је у главном на положају код Ваљева.

Бројно стање овога батаљона као и свих остали било је око 1.000 људи.

Ариљски батаљон командант овога батаљона био је неки капелан који је касније погинуо у борби код Пожеге иначе је Србин. Од командира чета познајем Стевана Чоковића који је умро од задобијене ране. Полит.ком. батаљона био је Ђирковић Војислав земљорадник из тамошње околине (партијац).

Ужицки батаљон командант батаљона био је Слободан Секулић активни поручник а његов заменик Н.Н.-полит.ком. је био Владан Росић опанчар из Ужица који је касније погинуо у последњим борбама код Косијерића. (партијац). Од командира чета познајем Миломира Гезовића из Ужица и Илију Мартиновића оба из Ужица. Од политички комесара чета не познајем никога по имену.

Шумадијски батаљон. Ни једно лице из овога батаљона не познајем.

Посавски батаљон. Знам да је полит.ком. био неки Арсенијевић Ш. интелектуалац, онаји, сув, лица дугуљаста, црномањаст, са брчићима увијек ним на више, косе по мало смеђе, очију тамни.

ДРАГАЧЕВСКИ БАТАЉОН. Из овога батаљона никога не познајем. Поред ових мислим да је било батаљона и у Црној Гори, и да су их под наводима Чичини одреди у Босни формиран и у батаљоне.

Батаљони су формиран из чета истог среза. Чете су имале комесаре, полит.ком. и њихове заменике а по некада и четног благајника нарочито у почетку коју су сачињавали четнички штаб.

Чета се делила на водове и десетине (водник десетар)

Одре д се је састојао из свих чета и батаљона једног округа, а штаб одреда био је исто временом и окружни штаб (командант, политички комесар, благајник, шеф саобраћаја и заменици) који је у главном био војничког карактера.

5. Исхрана људства у Војсци. У Ужицу је постојала кухиња у старој касарни која је делила храну људству стационарирана у Ужицу, а за људство непосредној близини Ужице храна је одношена у камионима. Йудство и на положајима имало је своје пољске кухиње или казане и на лицу места се снабдевало храном из четне благајне.

II. ЕКОНОМСКО ФИНАНСКО ОДЕЉЕЊЕ:

Пословима из овога одељења у почетку је руководио окружни штаб специјално Дабовић. Он је имао план да се сви платежници (чиновници и радници) плаћају са неким боновима за куповину дрва, хране, намирница, љстана и т.д. али ово није усвојени и спроведено, већ су се награде и исплаћивале у новцу.

Прва финансијска средства донеле су односно послале су чете новац одузети од Општина, Пореских љправа, љелезнички станица, и љопшта (Рачанска чета послала је преко пола милиона динара, Златиборска чета такођер је доста послала.)

Касније организована продаја монополски артикала из магазина у Вајиној Вашти где су пронађене огромне количине папира дувана и шибца.

Затим су скупљани прилози од грађана ослобођени и неослобође ни крајева. Ово прикупљање вршено је у новцу и натура а месне команди су прикупљале и организовале. Колико знам новац је доношен и из Београда то закључујем по томе што је Дабовић једном приликом рекао да је прилив новца из Београда сувише мален да би могао да компензира одлив новца из Ужице у село.

осим тога добијали смо вунене ствари-највише из Јајине Баште и Чачка. Најиме у многим местима организована је добровољна служба жена за плетење вунених ствари (рукавице, џемпери чарале и.т.д.) а вуна је добијана са села.

Назад у трезору Народне Банке нађене су велике суме новца. Трезор односно касе у трезору отворене су врло брзо после нашег уласка у Жице. Ово је био најглавнији извор новца.

Сви фондови и готовина општине у Жице прешли су у својину народно-ослободилачког покрета одбора у Жицу.

Много касније на две-три недеље пред слом Формирање је засебно одељење у врховној команди за економско-финансијске послове.

На челу овог одељења постављен је Воја Гавровић, адвокат из Београда. Ноје ми познато какве је функције и да ли је икакве функције раније вршио. Ја сам га виђао у последње време по образовању овог одељења у врховном штабу. Знам да је неколико пута у врховном штабу конференсио са другом Марком.

Про окружним командама постојале су окружне благајне, које су водиле послове економско-финансијске природе за свој округ ове послове су у окружној команди вршили благајници-који су у своје раду били под-ит.кома.. округа а не командантима.

Окружни благајници су у главном имали ове послове: набавка хране, за људство, набавка санитетског материјала, набавка обуће и одела из средстава окружне благајне али после успостављања интендантуре набавке су ишле преко ове институције округа, а благајници су вршили чисто благајничке послове-исплата, вођење благајничких књига, плаћање курира. Набавка санитетског материјала остала је благајницима.

Четне благајне су постојале у свима четама али су функционисале у четама само на положајима, јер је њихова главна функција била набавка хране које су у Жицу и Чачку добијале од интендантуре. Сав новац које су чете на терену прикупљале морале су га слати окружном штабу односно оправдати своје издатке ако су их имале. Веће суме окружне команде су слале у врховном штабу али у главном су окружне командесав новац примљен од чета могле пљ свом нахођењу да потроше, но стим да о томе положе рачуна врховној команди. Од окружних благајника познајем Дабовића балгајника ужичког округа. Код њега је радила једна женска плава, дежмекаста и која је по мало гегала на једну ногу.

Сматрам да је окружна благајна у Чачку имала много новаца.

III. СУДСКО ОДЕЉЕЊЕ. Незнам које у врховној команди водио ове послове, нити би могао да прецизирам функције овога одељења, сем то, да је у редовном поступку ово одељење одлучивало и доносило одлуку о смртној казни за свако лице, односно само оно је имало право да овакве казне изриче. Сећам се да је у рачанској чети био ухваћен неки бандит, лопов Витор Кафеџић па је чета морала да сачека пресуду врховног штаба за његово стрељање. Знам и то да су поједине истраге водили чланови врховног штаба, слушај доктота Брачинца кога је испитивао лично друг Марко. При окружним командама постојало је једно лице које је вршило дужности из делокруга овог одељења: хапшење, ислеђење, извршење пресуде, а тако исто послове ове природе вршили су полт, комитети, као и заповедници милиција у местима где су милиције постојале: У Бај. Башти, Жицу, Рогачици, Чачку, Чајетини итд. Постојала је наредба да се милиција образује у свим овим местима, у Бај. Башти је био командант места у једно и командир милиције Рајак Павићевић.

При окружној команди у Жици ове послове је водио Слободан Пенезић студ. агрономије из Жице. Командир милиције је био Живорад Живановић, а надзорник затвора Ратко Дрчалић сељак из Боара ср. ужички.

Окружна команда само у хитним случајевима је могла да донесе пресуде за стрељање али је о томе морала што хитније да обавести врховну команду. Командири и полит. кома. чета и заповедници милиција нису имали права доношења смртних пресуда. Али исто тако лису имали право ни пуштања на слободу лица из затвора ако би се радило о важнијим особама и деликатним случајевима (случају Рачи) са четовођом Баратовићем, просаваоца пецива-чекано на одлуку окружне команде. У важнијим случајевима окружана команда је наређивала да јој се кривци спроведу па је она сама ислеђивала. Командири и полит. кома. четах и заповедницих милицијих нису имали права доношења смртних п

Полицијске новчане казне могле су да изричу и командири и полит. коми. чета и командир милиција.

IV. САНИТЕТСКО ОДЕЉЕЊЕ. Одмах по уласку партизана у Жице организована је санитарска служба. Сви лекари у болници мобилисани су и свако неизвршење лекарске дужности сма трало се је неком врстом дизентерије. Служба је реорганизована за све сиромашне грађане и војне обвезнике Др. Брачинца сам извадио из затвора као јединог хирурга и тако му спасао живот. Касније сам довео са Златибора где је био као избеглица, др. Мирка Черинца словенца, иначе политички потпуно неангажован.

Затим сам отворио партизанску амбуланту, (превијалиште и ординар бесплатно право лечења имала су сва мобилисана лица. Лекове је плаћала команда места. Лекарима су били др Борис Андерсин, приватни лекар из Ариљан-тизан, и др Андресин је раније био приватни лекар Ариљанске чете. Касније су као мобилисани радили Др. Чагазиновић и Г. Ђа Гутман обоје из Ужица.

Дом народног здравља је реорганизован; у склоп овога дома ушли су Окружни Уред, жељезничка благајна, антитуберкулозни диспансер, и саветници превијалиште за мајке и одојчад, лекари су били: као надзорни лекар Др. Андерсин, као управник Др. Чазаревић као мобилисан. (ранији лекар при Анској Управи, Др. Пајдан Николић и Г. Ђа Видосава Николић (мобилисани) Г. Ђа Николић је касније погинула при експлозији у трезору народне банке. Таде су тамо радили Др. Беселин, Маринковић раније војни и градски лекар из Ужица, Др. Јовановић лекар из Ужица, дезинфектор Марковић и Малопарац и као економ Један Рус сви мобилисани. Бесплатан преглед у Дому имала су сва лица без обзира на имућно стање. Чланови кружног реда, а и сиромашни свет добивао је бесплатно лекове за које је народно-ослободилачки одбор у Ужицу сносио трошкове и исплаћивао радницима чланарину. Сем тога послао сам лекаре у сва среска места са одговарајућим задатцима: у бајину Чашту Др. Јохана Јохансона, по народности Чанца који је говорио одлично Српски, у Косијерић Др. Добосијевића Виктор пољског или Руског избеглицу, док су друга среска места имали своје лекаре.

Са формирањем власти за целу ослобођену територију поставило се је питање санитета на широј основи. У ту сврху сазвана је конференција на не делу дана пре слома у Врховном Штабу на којему су учествовали: Друг Тито Митровић, Н. из привредног одељења народно ослободилачког одбора за Србију Г. Др. Гојко Николић, Др. Дејан Поповић, Др. Јулка Пантић и ја. Компетенције су распоређене овако:

1. Војни санитет са Др. Војком Николићем на челу са овом Дужношћу: организација четни болничарки, приватилишта за превијале на терену и први већи превијалишта у позадини, снабдевање свих ти установа материјалом преко санитетског слагалишта.

(а) Четне болничарке: Добровољне болничарке из болничарског курса обучаване су за указивање прве помоћи и стављање првога завоја па су после слате у чете и то на сваки 100 до 150 по једна до две болничарке.

(б) Превијалишта за превијале на терену формирана су увек у близини фронта и међала своја места према померању фронта. У овим приватилиштима било је предвиђено да буде бар по један лекар или старији студент медицине са најмање 2 до 3 болничарке. У превијалиштима давао се је сериум против тетануса, међао се први завој и превијали компликовани завоји. Оваква превијалишта формирали смо у Косијерићу и Рајани Срез Црногорски, док друге нисмо успели да формирамо.

Превијалиште у Косијерићу: срески лекар из Косијерића (политички не ангажован) болничарка Вита Гутман и још једна млађа болничарка која је радила у болници у Ужицу а касније била премештена у Златиборској чети. У превијалишту је било 20 до 30 кревета.

Рајана: лекар је требао да буде Др. Шидетић, лекар окружног уреда у Ужицу, док болничарке нису изабране. Превечи са стварима тек су почели да се шаљу. Залихе серума противу тетануса нашли смо у Дому Народ-нога Здравља.

(2) Цивилни санитет на челу са Др. Дејаном Поповићем. У надлежност овога спадало је: Надзор над радом Срески лекара, надзор над Домом народног здравља у Ужицу, рад на отварању једне болнице за шире становништво, надзор над радом Сретски и Општинских ветеринара, рад над сузбијању проституције и заразних болести). Срески лекари су имали бар једанпут недељно да обилазе сва већа места у Срезу, ради давања лекарских савета и бесплатни лекарски прегледа.

Надзор је вршио Омадант дотичног места. Цивилна Болница требала је да буде смештена у Основној Школи у Савојни.

3. Надзор над Болницама и партизанским Амбулантима са Др. Курт на челу. Било је предвиђено да се одвоје септично од асептичног одељења и да се доведе још један хирург Др. Буро Мештровић (партијан).

4. Војно-санитетско слагалиште на челу са Мирком Костићем Бив. командантом места у Ивањици. Функције: Прикупљање санитетског и завојног материјала, распоређивање материјала на основу требовања по болницама, превијалиштима и четама. Било је предвиђено да се доведе и један апотекарски стручњак. Слагалиште је било смештено у гимназији у Ужицу, одакле је евакуисано на Златибор, јер је имало бити пребачено за Санџак. Материјала је било првих војничких завоја 3-4.000, око 200 метара газе, око 10 кгр вате и око 4-500 калико завоја, инструмената и нешто лекова.

На наведеној конференцији је решено да се оснује болница за такве рањенике и рекаваленте на Златибору са Др. Јулком Пантић на челу, где су радили медицинари Пишчевић син шефа пореске управе у Ужицу Цица Миденковић из Ужица и као болничар Брајковић из Ариљанске чете.

V. ПРОПАГАНДНО ОДЕЛЕЊЕ. Са Др Душаном Недељковићем на челу.

Седиште овога одељења било је у Хотелу "Палас у Ужицу. Свој рад је ограничавало искључиво на пропаганду изван партизански редова и овим средствима: издавање летака, билтена, народно-ослободилачких одреда, листа (Вести у Ужицу) листа Борбе у Ужицу) листа (Новости у Чајку), листа (Омладинска борба у Ужицу) издавање брошура са партизанским песмама, радио пропагандом и т.д.

Ово одељење је имало своју штампарију у Ужицу, а чини ми се и две. Незнам одкуда је хартија набављана али мислим да су велике количине затечене у Чајку и Ужице.

Све билтене и летке радио је сам Др Недељковић, у колико нису били чисто стручне спреме, природе.

Све што је ишло у штампу пролазило је кроз ово одељење које је вршило цензуру и коректуру,

Први сарадник Др Недељковића био је Владимир Дедићер, новинар из Београда који је уједно био и главни уредник "БОРБЕ".

У локалу БАТЕ била је смештена нека врста еспозитуре у којој су излагани на читање летци, вести, слике, и т. д. а где је главни улогу и играо Жика Аврамовић студент из Ужица. Поред њега тамо је радио Михаило Ђирић из Ужица и још неке женске. Из ове експозитуре вршено је растурање "БОРБЕ" по вароши.

У пропагандном одељењу радила је Митра Вилас, рођена Митровић, жена професора Недељковића, још један друг (мали дебо, избријан без бркова, сав кратак црномањаст, округлог и широког лица, и још једна другарица чије име не знам.

Радио пропагандно одељење у саставу пропагандног одељења, ту је најважнију улогу играла једна жена која је раније била чиновница у Министарству Финансија; мала, дебела, смеђа, лица руменога, и пуначкога интелектуалка. И ово је одељење било смештеном у Хотелу Паласу у Ужице

Функције одељења су биле: прикупљање вести са радија и њихово публиковање преко штампе, афише и партизанске радио станице.

Незнам тачно али мислим да се је радио станица налазила у Ужицу. Емисија је давана у 21 час свако вече.

Неколико дана (5 - 6) после уласка партизана у Ужице дошла је ово место и врховна команда, која се дотле налазила негде у близини северно од Ужица.

Чланови врховне команде приспели су у неколико луксузни аутомобила и одмах су се сместили у зграду Народне Банке. Тада још нисам знао ни број ни имена врховне команде, сем за друга ТИТА".

Први мој контакт са врховном командом био је после њиховога доласка и то тако што сам добио телефонски налог вероватно од друга Марка из врховне Команде да се изврши вакцинација врховне команде и особља тамо на раду. Чланови врховне команде јављали су се преко телефона само са овим речима овде број 19-а нису никада спомињали своје име.

Први мој лични контакт са члановима Врховне Команде био је у болници после рањавања члана врховне команде друга Животића-СРНОГ у борби за освајање Пожеге, Метак му је ушао са леве стране кичменог стуба и продро у трбушну дупљу.

Друг Животић је интелектуалац говори перфектно Француски и Немачки, по нагласки и физиномији рекао би да је црногорац, Још за време сам операције дошли су чланови врховне Команде "ТИТО" Бакић и Марко. Тада сам се са њима упознао и они су ми се под овим именом и представили.

Са другим црним често сам водио дуге разговоре, па сам тако сазнао да је доста дуго био у затвору, да је ожешен и да има малог сина.

Уочио сам да је саобраћао на равној ноzi са осталим члановима врховног штаба, а по некада је и директно наређивао другу Марку. У причању ми је друг Животић говорио да је био са службом у Новом Саду, Београду и Скопљу. (за ово последње сматрам због тога што ми је рекао да из Скопља познаје Др. Душана Недељковића. Говорио ми је да је студирао у Швајцарској. По свему закључујем да је студирао Француски језик и да је био наставник и то највероватније Француског језика.

Животићев је лични опис следећи: висок сувоњав, црномањаст, са ик прилично дубоким браздама од носа ка уснама црне сасвим проседе косе, тамне (циганске коже) очију тамно смеђих, без бркова, носа правилнога чела високог, косе глатке, чешљан на више без разделька. Стар је преко 40 година и изгледа младолик.

О осталим члановима врховног штаба могу да пружим могу да пружим ове податке: Друг, ТИТО говори перфектно Немачки по народности је највероватније словенац а можда и Чех. Међутим одлично је познавао прилике у Србији, док Београдске прилике није познавао. Знао сигурно да је учествовао у Шпанском грађанском рату и мислим да је под овим именом још тада био познат.

Очигледно је да је био интелектуалац и то високи интелектуалних квалитета, Друг ТИТО, био је као што сам навео врховни заповедник, његов лични опис је следећи: нешто преко средњег година, широких,

нешто врло мало изнад средње висине, без бркова, црномањасте коже, светлих очију, носа правилног, лица доста широког, чела доста високог са већим залисцима, косе тамносмеђе глатке и без раздељка, са јасно словеначким акцентом при изговору, са испупченим јагодицама и мало истуреном доњом вилицом. Говорио је одлично српски али са јасно словеначким акцентом. У покретима отсечан, али са оскудном гестикулацијом. Као нарочити знак треба узети да је имао т.з. сабјасту тибиију (голеницу у облику сабље).

Друг Марко, као члан врховног штаба радио је на пословима расподели муниције и по наређењу друга "Тите" и послове по свима другим гранама. О њему могу да пружим следеће податке: Видно је мање интелектуално способан од осталих, црногорац по говору, вероватно квалификовани радник или занатлија (интелектуалац није). Сигурно није старији од 30 година. Лични опис му је следећи: средње висине, плавих очију, плави мали бркова, лица дугуљастог, прилично светле коже, косе доста плаве глатке са раздељком, нежнији женски тип без наочара, бледуљав, чела избразданог, мршаваг лица, говори упадљиво споро и монотони. Стално је ишао са пушком у руци а виђао сам га неколико пута у шубари.

О члану врховне команде Бакић (Павле?) могу да пружим следеће податке: радио је са другом "Титом" специјално на пословима распореда људства на терену. Не би рекао да је интелектуалац, црногорац је стар 30-33 године. Његов лични опис: средње висине, црномањаст, косе црне, глатке без раздељка, чела осредњег високог, обрва густо црних, очију тамних, носа прџастог, уста мало већих, зуби искварени, -поцрнели, лица дугуљастог, коже тамне, јагодица испупчених и мршаваг лица. Стално је носио немачку машинску пушку.

О члану врховне команде који се је овде појављивао под илегалним именом "Стари" могу да пружим следеће податке: Неверујем да је имао неки специјални задатак али је вероватно имао извесне функције у врховној Команди а и у привредном одељењу народно-ослободилачког одбора за Србију, јер се увек тамо могао. Друг Стари добро познаје београдске лекаре и санитарске прилике у Београду, а нарочито се добро познаје са др. Вељом Косановићем и др. Јубом Ливковићем ортопедом. Сматрам да је живео у Београду. Мислим да је ожешен, изгледа да је већ дуго изван сваке професије а имам утисак да је пензионисани учитељ. Лични опис друга "Старог" је следећи: средње висине, дебео, косе седе, чела средње висине и избразданаг, носи наочаре, обрве седе и смеђе, очију светло плавих, бркови седе и смеђи мали, носа правилног мало дебелог, лица округлог, испупчених јагодица, коже руменкасте, кратког врата, кратких руку и ногу, увек је носио штап.

Појавио се је на 15-20 дана пред слом партизана један капетан 2. класе који је сигурно играо видну улогу при војно-техничкој организацији врховне команде. Чини ми се да се зове Марковић-Маринковић или Михаиловић. Говорио је да је генералштабни официр, да је служио у Сарајеву и да је у затвору провео 1 годину и 4 месеца. Туберкулозан је. Његов лични опис је следећи: средњег раста, плави брчића, плаве косе, мало ћелав, високог чела, плави очију, носа правилног, лица дугуљастог, јагодица испупчених, мршаваг лица, упалих образа, стално у униформи капетана 2. класе са петокраком звездом на челу.

По прилици на недељу дана напада партизана на Пожегу против четника Драже Михаиловића био сам отишао у Пожегу ради куповине санитарског материјала и лекова за потребе болнице у Ужичу. Том приликом су ме ухватили четници Боже Јаворског на путу између Ариља и Ивањице и спровели у Пожегу као свога заробљеника где су ме предали четницима капетана Игњатовића. Ту сам у затвору остао два дана. После мога пуштања на слободу дошао сам возом у Ужице где сам од своје жене сазнао да су ме четници ослободили на интервенцију начелника банске управе г. Чађевића и мајора Дангића, вође четника у Босни. Г. Чађевић је из окружне команде телефонирао у Пожегу молећи да будем пуштен на слободу, јер сам му ја лечио и спасао болесно дете. Касније смо му се ја и моја жена за ову услугу захвалили усмено приликом његовог доласка у болницу на превретање (имао је чиреве на врату).

Као што сам навео Душан Јерковић је био командант ужичког округа, односно командант Ужичког одреда. На том положају остао је све до пре 6-8 недеља када га је заменио друг Ративоје Јовановић, зван "Брадова", активни п. поручник, чији је опис следећи: омален, побурен, са брадом која је била избријана на доњој вилици која је била у ширини уста, закључујем да је био родом из Ваљева и то по томе што је био командант Ваљевског окружног штаба. Кратко време пре слома на положај команданта Ужичког округа дошао је друг мајор, који је изгледа био активни официр и чији је опис следећи: висок, плећат, развијен, плавих очију, са великим плавим брцима, плаве косе широког лица, са упадљиво црвеним рукама.

За Јерковића сам чуо да је у борби на Кадивачи погинуо. -

Друг Брадоња је са положаја команданта окружне Команде у Ужицу отишао у борбу са задатком да зађе Немцима иза леђа код Бајине Баште, шта се са њиме десило није ми познато.

Последњи пут сам од Слободана Пенезића чуо о њему да је код села Бачевца у срезу рачанском.

При окружној Команди у Ужицу постојао је претставник комунистичке партије у личности Ђељимира Бурића, студента из Ужица. Верујем да је оваквих претставника било при свим окружним командама. Функција политичког претставника комунистичке партије при окружном штабу може се сматрати као нека врста дипломатског репрезентанта К.П.Ј. који је имао за дужност да пази да одлуке окружне команде и спровођење тих одлука не стоје у контрадикцији са крајњим циљевима К.П.Ј. при организовању и раду партизанских одреда.

У штабу окружне Команде у Ужицу радили су: као шеф саобраћајне секције Миладин Поповић, који је или Ужичанин или из околине, јер је све људе у Ужицу одлично познавао. Поред њега радила је и супруга друга Мивотића "ЦРНОГ" на снабдевању и у надзору кухиње. Назад у интендантури при окруж. команди радио је друг Фарбин Миле из Пожеге и неки учитељ Драги, чије је место службована колико се сећам било Дуб или Костојевићи.

Међутим касније постављен је од стране врх. команданта за врх. интенданта друг Н.П., кога ја апсолутно не познајем, али знам да је то био неки Добрић, раније осуђивани комуниста. И друг Фарбин је ту играо неку улогу.

Интендантура је располагала са резервама животних намирница, набављала је свеже живот. намирнице за кухињу, располагала је једном обућарском и кројачком радионицом у којима је радио велики број мајстора и радника, имала је залиха одела и обућу, исто тако залиха и извесних других артикала (шајкача, опасача и слич.) Оружје није стајало под њеним надзором. Она је располагала и са пекарском и вршила надзор над кухињом, као и надзор над свим произвођачким радовима у Ужицу и околини (ткачница, електрична централа, водовод и сл.) Тај надзор је вршен преко друге Добрића, а протезао се је и на пољопривредну школу у Сеговци, ергелу на Златибору. Материјал из интендантуре издаван је на требовање, које је потписивао онај који је требовао, а оверавао испочетка друг Фарбин, а доцније врховни интендант.

Напомињем да је главни штаб имао као подређене инстанце окружне штабове (штабови окружних команди и односно одреда). Знам да су сем ужичког окруж. штаба постојали и ови штабови: Чачански, Црногорски, Санџачки, Босански, Тамнавски и Шумадијски. У принципу окруж. штаб је имао поделу аналогну врховном штабу, само то у пракси није било спроведено.

Окруж. команданти и четни командири били су чисто вој. лица без икаквог политичког ангажовања, док су полит. коми. окружни и четни морали бити партијци.

Полит. коми. чета имали су много више самосталности у делокругу свога рада од командира чета. Полит. коми. чета добијали су само глав. директиве, а начин, место и време извршења њихових акција зависило је од њиховог нахођења.

Чланови чете који су били партијци имали су дужност да обавештавају полит. кома. о војничком и нарочито о политичком држању сваког појединог члана у чети. Та обавештења морала су да се дају на један дискретан и неупадљив начин. Тим обавештењима створена је могућност процењивања политичке поузданости чете као целине и сваког њеног појединог члана. Та су обавештења вероватно у облику листа достављана Окружној команди, која их није задржавала, него колико ја знам експедирали и достављала даље Врховној команди експерте а листе уништавала. Нису све чете редовно слале те листе, јер изгледа да је то зависило од броја партијаца у тим четама. На тај начин су могле да се постављају врло одлучне примедбе раду командира, а често и политикома. Знам то по томе што се тако са стране партијаца пребацивало политкому рачанске чете да у чети сувише мало политички ради. Исте те примедбе ставила му је после тога и Окружна команда. Изгубио сам из вида да у штаб Окруж. команде спадају и сви команданти среских и других већих места са подручја дотичног округа. Тако су у штабу Ужичког окруж. били ови команданти места: Вукода Дабич, сгент шивајих машина командант места у Ужицу, Рајко Павићевић, учитељ среза рачанског као ком. места у Бај. Башти, Војин Микетић, бив. граничар родом из Крагујевца или околине као команд. места у Рогачици, среза рачанског, Војко Петровић, обућар из Ужица као команд. места у Чајетини, Венијамин Маринковић, студент ужич. гим. као команд. места у Ивањици и командир чете моравичке, Јордан Борбевић, учитељ или геометар као команд. места у Косјерићу (погинуо у борби код Косјерића почетком новембра месеца и Душан Јерковић, учи

тељ као командант места у Пожези.

О евакуацији чланова врховног штаба знам да је било предвиђено евакуисање за Санџак преко Златибора, а даље било пешке било сељачким колима. Видео сам чланове Врховног штаба кад су се евакуисали друга "ТИТА", Бакића и Марка који су у једном аутомобилу ишли златиборским путем. Међутим знам сигурно да су и други чланови врх. штаба на исти начин евакуисани, а међу њима и друг Мачек кога раније нисмо помињали. Не знам какву је функцију вршио, али је стално био са Бакићем. Мачек је Хрват, не знам ништа ближе о његовим способностима, али знам да је уживао приличан углед. То је био човек средње висине, са црним брчићима, јако поткресаним, бледолик, у кожном капуту као и сви чланови Штаба, сув. Ближе о њему ништа не знам. Он је био једини Хрват у Врховном штабу, али знам да су једанпут долазили неки Хрвати, вероватно претставници хрватских комуниста, на преговоре у врхов. команду у Жицу. О чему су ови Хрвати преговарали и шта је решено ја не знам.

С.К.О.Ј.

Колико сам ја могао да дознам Скопје (Савез комунистичке омладине Југославије) и имао је следеће задатке;

1) Организовање омладине и њеног привлачења у редове партизанана.

2) Организовање рада пробраних чланова С.К.О.Ј.а за специјалне задатке потребне партизанским одредима.

3) Одабирање људства за специјалне кадрове (пропаганду, болничарску службу, уметничке секције).

Свим овим радовима у Жицу руководио је друг Видић, окружни претстојник С.К.О.Ј.а. Он је имао за те задатке многобројне сараднике од којих знам медицинаре Велића и Здравковића, и окружног месара Миленка Лушића који је повремено сарађивао са другом Видићем.

Ради испуњава првог задатка одржавали су састанке, усмене новине, митинге, концерте. Специјално су ту играли велику улогу усмене новине, које су приређиване сваког петка. У том погледу постојала је уска сарадња са т.зв. уметничком секцијом.

Чланови С.К.О.Ј.а имали су и улогу као обавештајни органи.

У ту сврху су изабрани нарочито поуздани омладинци и омладинке. Они су формиран у тројке или четворке и ишли су у "цивилу" до места које је требало извидети. Избегавало се да се два пута шаљу исте особе у ту извиђачку службу на исто место, него су упоређивали исказе већег броја таквих извиђачких екипа послатих на исто место. Друге практичне детаље те извиђачке службе не знам, јер нисам имао никакве везе са њима. Знам да су само те формације имале чест поред извиђачког и пропагандни карактер, по некад су им били поверени и преговори односно подношење предлога противничкој страни.

С.К.О.Ј. је упућивао омладинце и омладинке на болнички курс у пропагандно одељење, а нарочито у експозитуру тога одељења код "Бате". Задатци ових последњих су били растурање борбе и издатижлетак, слушање и бележење радио-вести и подношење тих вести пропагандном одељењу у хотел "Паласу". Сем тога С.К.О.Ј. је организовао поворке, рецитативне хорова, бакладе и разне друге масовне манифестације. Чланови С.К.О.Ј.а су употребљавани и на разне акције у грађанству: прикупљали санитарски материјал, новчане и друге добровољачке прилоге и слично.

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР ЗА ГРАД УЖИЦЕ:

Тај одбор је имао да замени у својим функцијама општину града Ужица. Претседник је био Миша Ковачевић, студент права из Ужица. Одбор се је састојао од чланова од којих је један био дежурни члан и имао је функцију секретара. Ову је улогу играо нарочито неки Стефановић, одбор је имао и свога комесара за исхрану. Био је у уској сарадњи са градском милицијом. Задатци одбора су били: 1) Организација и набавка хране за грађанство. 2) Мобилизација возила (немоторних) за војне и друге сврхе. 3) Набавка оног материјала, нарочито занатлишких производа, који је могао да се набави у Жицу и био је потребан за војне и цивилне сврхе. Тако је н.п. за болницу набављено посуђе санитарски материјал, шпорет и др. 4) Мобилизација радних снага потребних у разне војне и цивилне сврхе. Тако су н.п. за болницу мобилисане праће, радници за оправку болничких зграда, водовода и другог. 5) Организација продаје намирница, одржавање реда на пијаци, издавање бонова за хлеб и с.л. 6) Сарадња са народно-ослободилачким одборима на селима срезва ужичког. У ту сврху одржавани су састанци претставника свих тих одбора сваке суботе, у Жицу у орд. народ. ослободилачком одбору.

Сеошки народно-ослободилачки одбори имали су одговарајући састав и одговарајуће задатке као и у Жицу. У другим срезовима

вима постојала је иста сарадња између сеоских и народно-однособилачких одбора и народно-ослободилачког одбора у среском месту. Том сарадњом је у многоне олакшано прикупљање млека, животиних намирница, вуне и других сеоских производа. Претседници и чланови сеоско-народно-ослободилачких одбора бирани су између политичко сигурних сељака. Тиме је требало и на селу да се створи једна сигурна основа партизанске организације. И на селу је у ту сврху постојала сарадња са сеоском милицијом, која је увек у исто време образована. 7) Народна-ослободилачки одбори заједно са милицијом су били претставници цивилне и полицијске власти са свима одговарајућим функцијама. У Ужицу је у том оквиру започето и организовање санитетске полиције (надзор над чистоћом, канализацијом, пијацом и радњама са животињим намирницама, рад на сузбијању проституције и венеричних болести). 8) У надлежност народно-ослободилачких одбора спадало је у почетку и ислата разних платеника (чиновника, лекара и др.). Доцније је то прешло у надлежност привредног одељења народно-ослободилачког одбора за Србију. 9) Народна-ослободилачки одбори су се бринули о смештају и исхрани сиротиње у своје подручју. 10) У њихове задатке је спадало и прикупљање разних резерви (хране, дрво и стољна храна).

Рад свих тих одбора је после усредсређен у Народна-ослободилачки одбор за Србију. Територијална надлежност тога одбора се протезала на све ослобођене крајеве Србије. Он је имао 1 привредно и 1 санитетско одељење. Привредног одељења је био главна личност друг Митровић, који је својевремено био чиновник Финансиске дирекције у Загребу, а поред њега су сарађивали и још неке разне особе које ја не познајем. У санитетском одељењу је главну улогу играо референт за цитилни санитет др. Дејан Поповић.

Предњи ми је исказ прочитан и у свему га за свој признајем.

Закључено и потписано,
Др. Курт Левић, с.р.

Деловођа:
Мирко В. Вдовичић, с.р.

Саслушао и оверава:
Драгомир Митровић, с.р.
в. пристав М. У. П.

ИДБ УГБ СПИ - 46/12-3 к 286/11

ИСТОРИЈСКИ
АРХИВ
БЕОГРАДА